

Könyvismertetés

Helyzetkép a magyar vidéki társadalomról

[Balázs Éva – Kovács Katalin (szerk.) *Többcélú küzdelem. Helyzetkép a kistérségi közoktatásról*. OFI Budapest 2012. ISBN 978 963 682 709 0; Kovács Katalin – Váradi Mónika Mária (szerk.) *Hátrányban vidéken*. Argumentum 2013. ISBN 978 963 446 682 6]

Kulcsár László

Nyugat-magyarországi Egyetem Sopron

Nem nehéz a magyar vidék jelenlegi helyzetében problémát találni. Gazdasági teljesítményét, vagy társadalmának összetételét tekintve időről – időre reflektorfénybe kerülnek olyan kérdések, amelyek mind a vidék hátrányos helyzetére hívják fel a figyelmet. Ritkák azonban az olyan elemzések, amelyek egy-egy bonyolult összefüggésre koncentrálva alapos munkát végeznek- Ezek közül valók az ismertetésre váró könyvek is. A „Többcélú küzdelem” c. tanulmánykötet főként a közoktatás helyzetére koncentrálnak, figyelembe véve az eltérő település-struktúrák hatását, a sajátos hátrányos helyzet gazdasági, etnikai vonásait. Az elkészült és egy kötetben publikált tanulmányokat az MTA Regionális Kutatások Központja munkatársai készítették Kovács Katalin vezetésével a TÁMOP 3.1.1-08/1-2008-0002 projekt keretében. A kutatást tíz kistérségben végezték, amelyek természetesen nem reprezentálják a magyar vidéket, de kellőképpen világítják meg a közoktatás helyzetének jellegzetes problémáit, annak területi egyenlőtlenségeit.

Balázs Éva és Kovács Katalin bevezető tanulmányukban ismertetik a kutatás konceptuális hátterét, hipotéziseit. A kutatás kereteit a többcélú kistérségi társulások adták, amelyek működésében jelentős eltérések, teljesítmények voltak megfigyelhetők. Az eltérő teljesítmények mögött sok esetben zavarok, konfliktusok álltak, s jegyezzük meg, hogy ez a helyzet még ma is megfigyelhető. A tanuló „rablás” sok esetben egymásnak feszíti az intézményeket és megnehezíti nemcsak az intézmények, hanem a települések együttműködését.

A szerzők másoldalról megállapítják, hogy a kistérségi társulások a szociális és gyermekvédelmi alapellátás területén voltak a legeredményesebbek, főként az alföldi terepeken. További jellemzőként az megállapítható, hogy az együttműködés a települések között a társuláson belül több esetben inkább formai, bár az is megfigyelhető volt, hogy szakmai előnyöket is felmutattak.

Az egész tanulmánykötet összességében megerősíti azt a fontos magyar sajátosságot, hogy a többcélú kistérségi társulások működésében kisebb-nagyobb zavarokkal találkozhatunk, s ennek a lokális közösség érdekviszonyai mellett a településszerkezet és a társadalmi struktúra összefüggése és abból eredő élethelyzetek az okai. A kistérségi társulások társadalomszerkezete egyszerűen okai és

következményei a megfigyelhető előnyöknek és hátrányoknak. A kötet szerzői jobbra gondosan kerülnek a kormányzati politikával való összefüggések tárgyalását, s ez érthető. Egy másik tanulmánykötet témája lehetne az ágazati politikai döntések cikk-cakkjainak elemzése, illetőleg a mélyebb társadalom-történeti tényezők máig ható erejének feltárása.

A „Hátrányban vidéken” c. tanulmánykötet az idén, 2013-ban jelent meg Kovács Katalin és Váradi Mónika Mária szerkesztésében. Az előszóban a szerkesztők határozottan fogalmaznak, amikor a magyar társadalom egyenlőtlenségeinek mélyülésétől beszélnek, s a fejlesztéspolitika szemléletváltását szorgalmazzák. Kovács Katalin tanulmánya, amely az egész kötetet indítja, egyrészt összegzését jelenti az elmúlt évtized munkájának, részben azért, hogy kritikai megjegyzései, amelyeket a szakpolitika irányába küld, megfelelően megalapozottak legyenek. Ez a tanulmány a településszerkezet sajátosságaival, a településméret és a szegénység kapcsolatával foglalkozik, bár az kiderül, hogy a településméret mögött húzódo társadalmi szerkezet és a településmérettel együtt megfigyelhető hátrányos gazdaságföldrajzi, kultur-földrajzi tényezők rejtettebb hatásai többet nyomnak a latban, mint önmagában maga a településméret. A tanulmány arra is rámutat, hogy a roma lakosság területi koncentrációja, s ezzel együtt a szegénység, kirekesztettség erősödő folyamata közrehat abban, hogy egyes magyarországi területek leszakadásáról, annak erősödéséről beszélhetünk. Kovács Katalin joggal hiányolja az ágazati fejlesztéspolitikák „térérzékenységét”, s adatai alátámasztják azt, hogy a „választástól-választásig” történő támogatási rendszer és adakozás nem vezet sehova. Hosszú távú fejlesztéspolitikai megfontolások és ebben létrejövő politikai konszenzusok vezethetnek el a pozitív folyamatok megindulásához. Sajnálatos módon – tesszük hozzá – ennek jelenleg nincs nyoma.

A két kötet az alábbi írásokat tartalmazza:

Többcélú küzdelem

Balázs Éva – Kovács Katalin: Kistérségi és mikrotérségi társulások a közoktatásban

Váradi Mónika Mária: A bizonytalanság bizonyossága: változások és konfliktusok zalai kisiskolák világában

Balázs Éva – Szentirmai László: Mikrotérségek különféle utakon

Kovács Katalin – Váradi Mónika Mária: „Már mindenki együttműködik, aki földrajzilag, fizikailag együtt tud működni”

Nikitscher Péter – Velkey Gábor: „Mert az iskolának maradnia kell”

Virág Tünde: 'A sötét Abaujtól – most leghátrányosabb – ennyi az előrelépésünk”

Vidra Zsuzsanna: Kistérségi közoktatás-szervezés a Nagykállói kistérségben

Hamar Anna: Többcélú társulás és közoktatási feladatellátás egy tanyás kistérségben

Koós Bálint- Péceli Melinda – Szanyi F. Eleonóra: A Dunaújvárosi Többcélú Kistérségi Társulás

Imre Anna – Mezei István: A Kiskőrösi Többcélú Társulás és az egységes iskola

Hamar Anna – Váradi Mónika Mária: „Ma semmi másról nem szól a történet, mint a pénzről”

Hátrányban vidéken

Kovács Katalin – Váradi Mónika: Előszó

Kovács Katalin: Területi, társadalmi hátrányok és beavatkozási politikák

Vidra Zsuzsanna: A szakképzetlen bér munka szerepe a falusi romák megélhetési stratégiáiban

Feischmidt Margit: Társadalmi kirekesztés és a mobilitás lehetőségei aprófalvakban élő, cigánynak tartott emberek életében

Váradi Mónika Mária: Megélhetés és támogató kapcsolatok – az aprófalusi szegénység arcai

Rácz Katalin: Szegénységkezelés aktív eszközökkel?

Jávor Károly – Rácz Katalin: Jó gyakorlatok a szociális földprogramban: a turistavándi és a belecskai példa

Fleck Gábor – Szuhay Péter: „Reménybank”

Váradi Mónika Mária – Schwarcz Gyöngyi: „Itt kisléptékekben kell gondolkodni”

Hamar Anna: Feladatellátás és finanszírozás

Koós Bálint: A közszolgáltatás-szervezés és költséghatékonysági kényszer a kistélepedések körében

Koós Bálint: Három évtized a kistélepedések hazai finanszírozásában: a változó fejlődési lehetőségek kora 1980-2005

G. Fekete Éva: Aprófalvak fejlesztői „szemüveggel” és pályázati lehetőségek tükrében 2002 és 2006 között

Finta István: Az aprófalvak fejlesztési igényei és a nemzeti szintű fejlesztési tervek által nyújtott lehetőségek

Hamar Anna: Területhasználat, agrár-környezeti és turisztikai fejlesztések az aprófalvas térségekben 2002 és 2006 között

G. Fekete Éva: Az aprófalvak gazdasági megújulásának lehetőségei

Glózer Rita: Vidékfejlesztők – életutak egy aprófalvas térség nonprofit világában